keele, kuid suurel määral ka sürjani jt. kaugemate sugukeelte tundmaõppimisele. Tema deskriptiivsed uurimused ja ainekogud on tehtud vastutustundelise hoolega ja on seega ulatuse enamikult praegusele teadusele väga usutavad. Kui neis, nimelt kaugemaid sugukeeli käsitlevates töödes, eksitusi, vahel raskeidki, leidub, on need tingitud tema meetodist neid keeli uurida kirjanduslikkude allikate (vene tähestikuga kirjutatud evangeeliumitõlgete) ja kodumaalt kauemat aega eemal elavate keelekõnelejate kaudu. Ka otseselt rahva seas keelt uurides on ta kõnelejaid kahjuks tarvitanud mitte küllaldasel hulgal; ka keelendite foneetilise külje märkimise täpsus jätab tal soovida. XIX sajandi keskel ja teisel poolel indo-euroopa keeleteaduses jõudsasti ja viljakalt arenevat ajaloolis-võrdlevat meetodit ei võtnud W. soome-ugri keelte uurimustes kahjuks sugugi tarvitusele. Ainestiku ülisuure raamatulikkuse kõrval on tema teoste teiseks tülitavaks puuduseks materjali süstematiseeringu liialdane skematism. Kõigest aga hoolimata kuulub W., oma aja olude seisukohalt, läinud sajandi kõige tähtsamate fennougristide hulka.

Valvoja 1888 (J. Krohn); St. Petersburger Ztg. 1905, nr. 7 (J. Hurt); SB GEG 1905, lk. 68 jj. (W. Schlüter); Sirvilauad 1906, lk. 1—12 (V. Reiman); V. Reiman, Kivid ja killud I (1907), lk. 61; Hermann, E. kirj. ajal., 427—29; FUF V (1905), lk. 1—10 (E. N. Setälä); Kampmann, II[III], 66 j.; Tietosanakirja X (1919); Энц. Сл. Брокг.-Ефр. VI (1892); E. Kirj. 1927, lk. 613—18 (K. Mihkla); A. Saareste, Eesti, eestlased ja eesti keel (1923), lk XXIII—XXV. *A. S-te.*

WIERA, August, teatritegelane, sünd. 16. III 1853 Tartu lähikonnas Jaama mõisas sepp Peeter W. pojana, kasvas üles sugulaste juures Elistvere v. Välgi kõrtsis, õppis Maarja-Magdaleena klk.-koolis, kus sai m. s. õpetust eriti ka klaverimängus ja koorijuhatamises ja asus a. 1869 Tartus Bandelier' mööblivabrikus õpipoisina ametisse. 1871. a. astus ta »Vanemuise« laulukoori, mida juhatas J. W. Jannsen (vt.), 1873. a. V. Nasarov'i keelpillide-orkestrisse ja asus hiljemini »Vanemuise« seltsis samasuguse orkestri loomisele, kusjuures asutatav orkester liitus aja jooksul J. H. Wirkhaus'i (vt.) juhatusel »Vanemuises« teotseva puhkpillide orkestriga. Näitejuhi ülesanded olid 1872-a.-st. seisnud seltsis peamiselt fotograaf R. Sachker'i õlul. 1878. a. lõpul valiti W. »Vanemuise« laulukoori, orkestri ning näitetrupi juhiks; tema abiks sai L. Menning. Lavategevuses oli viimane kaasmängija ja enamasti ka näitejuht, kuna W. hooleks oli peamiselt muusikaline külg. Vahepeal oma mööblitislerikoja asutanud, sulges W. selle ja siirdus lõplikult seltskondlikule tegevusele. A. 1888 »Vanemuisega« sõlmitud lepingu põhjal võttis ta iseseisva antreprenöörina näitetrupi juhatamise enda kätte ja teotses sellena lepingut a.-a.-lt pikendades kuni seltsimaja põlemiseni juulis 1903, maha arvatud aeg juulist 1890 maini 1891, mil Vene võimude poolt etendused olid keeldud sel põhjusel, et »Vanemuise« põhikirjas polnud näitemängu ette nähtud; kuid juulis 1891 õnnestus W.-l siseministeeriumilt hankida iseseisva teatridirektori õigused ja seega jätkus tegevus. W. trupi kandvamaist jõududest nimetatagu peale ülalmainitud L. Menning'i ja R. Sachker'i veel Anna Alt-Jakobson, K. Birkhan, A. Jäger, Amalie Konsa, A. Mägi, H. Techner, K. Triipus. Suuremate näidendite etendustel ulatus tegelaste arv 50-ni ja üle selle. — Aa. jooksul oli W. tegevus omandanud teatud süstemaatilise suuna, mis andis ettevõttele elukutselise teatri mõiste, kuigi näitlejakond koostus asjaarmastajaist. Kõige muu kõrval sai W. isikupärane laulu-armastus ilme määrajaks »Vanemuise« teatris, kus lavastati suuri — peamiselt saksa — laulumänge (operette). Oma tegevusega ja korduvate ringreisidega õhutas »Vanemuise« trupp 1880-dail aa. maalgi näitetegevust. 1890-date aa. lõpul tõusis »Vanemuise« teater W. juhatusel oma tegevuse haripunkti. Ettekantud laulumängudest nimetatagu ooperid »Preciosa« (K. M. v. Weber), esimene eestikeelne ooperi ettekanne üldse, ette kantud üldse 114 korda (esietendus apr. 1883), »Joosep Egiptuses« (E. N. Méhul), »Fatinitza« (F. Zell ja R. Genée), operetid »Mustlaseparun« (J. Strauss), »Korneville kellad« (Planquette), »Rüütel Sinihabe« (J. Offenbach), siis »Ilumäe piimatüdruk« (W. Mannstädt), »Ema õnnistus« (W. Friedrich) j. m. 1903. a.-st alates esines W. oma näitlejatega muude kohalikkude seltside, eriti »Bürgermusse« saalis. Kui aug. 1906 valmis sai »Vanemuise« uus teatrimaja, asutati selle jaoks elukutseline näitlejakond K. Menning'i (vt.) juhatusel. W. pidi kõrvale jääma, sest ta ei suutnud kasvanud nõudeid enam rahuldada. Omaaegse Eesti kultuuri tasapinda arvestades seisis W. teater siiski võrdlemisi kõrgel. W. suri 30. III 1919 Tartus. — »Vanemuise« näitejuhina on ta üldse juhatanud 1613 etendust. Temalt käsikirjas säilinud autobiograafias (1853—83) kirjeldab ta enda eluloo kõrval eriti »Vanemuise» teatritegevust.

A. W. autobiograafia (»Vanemuise« arhiivis Tartus); andmed »Vanemuise« arhiivist ja ERM-i arhiivrmtkogust; »Vanemuine« 1865—1925 (1925, J. Perdi ja K. E. Söödi kirjutised); E. Kirj. 1928, lk. 585—91. *K. E. S.*